

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та інших законодавчих актів України щодо запровадження загального порядку судового оскарження рішень, дій та бездіяльності Вищої ради правосуддя»

1. Мета законопроекту

Метою законопроекту є забезпечення ефективного судового захисту прав, свобод та законних інтересів осіб у правовідносинах з Вищою радою правосуддя шляхом запровадження єдиного загального порядку судового оскарження її рішень, актів, дій та бездіяльності відповідно до правил, установлених Кодексом адміністративного судочинства України. Досягнення цієї мети передбачається шляхом усунення спеціальної підсудності адміністративних справ щодо Вищої ради правосуддя Верховному Суду та запровадження їх розгляду за загальними правилами адміністративного судочинства. При цьому забезпечується можливість судового оскарження рішень Вищої ради правосуддя, у тому числі рішень, ухвалених за результатами розгляду скарг на рішення її Дисциплінарних палат, у загальному порядку.

Законопроект спрямований на посилення судового контролю за діяльністю Вищої ради правосуддя, забезпечення особі доступу до ефективного засобу юридичного захисту, а також на уніфікацію порядку оскарження рішень, дій та бездіяльності Вищої ради правосуддя із загальними принципами та правилами адміністративного судочинства.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Стаття 55 Конституції України гарантує кожному право на судовий захист та прямо встановлює право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, їх посадових і службових осіб. Необхідність прийняття законопроекту зумовлена потребою забезпечення належного рівня судового захисту прав, свобод та законних інтересів осіб у відносинах з Вищою радою правосуддя, а також приведення порядку оскарження її рішень, дій та бездіяльності у відповідність із конституційними принципами правовладдя, юридичної рівності та ефективного судового захисту.

Конституційний Суд України неодноразово наголошував, що право на судовий захист має бути практичним та ефективним, а не теоретичним чи ілюзорним, а держава зобов'язана створити належний юридичний механізм його реалізації. При цьому процесуальні відмінності між учасниками мають бути обґрунтованими, пропорційними та відповідати принципам верховенства права і юридичної рівності.

Саме тому спеціальний порядок оскарження актів Вищої ради правосуддя має бути оцінений з точки зору того, чи забезпечує він особі належний та ефективний механізм судового захисту.

Наразі частина четверта статті 22 КАС України відносить до підсудності Верховного Суду як суду першої інстанції справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності ВРП. Спеціальні правила розгляду таких справ також передбачені статтею 266 КАС України.

Таким чином, щодо Вищої ради правосуддя законодавством встановлено відмінний від загального порядок адміністративного судочинства. Законопроект пропонує усунути цю спеціальну модель та перевести відповідні спори на загальні правила адміністративного судочинства.

Масштаб повноважень Вищої ради правосуддя підтверджується статистикою. Упродовж 2025 року ВРП ухвалила рішення про внесення Президентіві України подання щодо призначення 161 судді, а також ухвалила рішення про звільнення 226 суддів, з яких 30 – у зв'язку з істотним дисциплінарним проступком. Отже, рішення ВРП мають істотні правові наслідки не лише для окремих суддів, а й для функціонування судової системи та реалізації права громадян на незалежний і неупереджений суд.

У 2025 році до Вищої ради правосуддя надійшло 10 795 дисциплінарних скарг щодо суддів. Для порівняння, у 2024 році таких скарг надійшло 8 268, тобто у 2025 році їх кількість зросла приблизно на 30,6 %. Водночас, протягом 2025 року було завершено розгляд 10 485 дисциплінарних скарг. Крім того, у 2025 році Дисциплінарні палати ВРП ухвалили 115 рішень про притягнення до дисциплінарної відповідальності 118 суддів, у тому числі щодо 33 суддів – із поданням про звільнення.

Такий масштаб дисциплінарної діяльності об'єктивно потребує ефективного судового механізму перевірки законності рішень Вищої ради правосуддя.

У 2025 році до Великої Палати Верховного Суду надійшло 56 дисциплінарних скарг на рішення Вищої ради правосуддя, ухвалені за результатами розгляду скарг на рішення її Дисциплінарних палат; із них протягом року було розглянуто 29. Для порівняння, у 2024 році до Великої Палати надійшло 33 такі скарги. Уже в I півріччі 2026 року на розгляді Великої Палати перебувало 57 таких скарг, з яких 25 надійшли протягом цього періоду, а 23 були розглянуті по суті. Ці дані свідчать про стабільний суспільний та професійний запит на судову перевірку рішень Вищої ради правосуддя.

Зазначені показники, опубліковані у Звіті про роботу Вищої ради правосуддя за 2025 рік (https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/analiz_za_2025_rik_oryginal.doc.pdf), свідчать, про суттєві проблеми у забезпеченні належного функціонування судової системи: загострення кадрового дефіциту, зниження темпів призначення суддів, зростання кількості дисциплінарних скарг та повідомлень про втручання у діяльність суддів, а також наявність проблем із ефективністю дисциплінарного контролю.

Конституційний Суд України пов'язує право на судовий захист із принципами верховенства права, юридичної рівності та пропорційності, наголошуючи, що процесуальні механізми мають забезпечувати рівні юридичні можливості учасників судового процесу.

Запровадження загального порядку адміністративного судового оскарження рішень, актів, дій та бездіяльності Вищої ради правосуддя дозволить усунути спеціальний процесуальний режим, забезпечити уніфіковані правила судового контролю та підвищити передбачуваність судового захисту.

Таким чином, прийняття законопроекту є необхідним для посилення гарантій права на судовий захист, забезпечення ефективного контролю за діяльністю Вищої ради правосуддя, утвердження принципів верховенства права та юридичної рівності, а також підвищення довіри до судової системи та її органів.

Загальний порядок судового оскарження рішень, актів, дій та бездіяльності Вищої ради правосуддя є важливим для забезпечення рівності особи перед законом та судом, єдності адміністративного судочинства та ефективності судового захисту.

Відмова від спеціального порядку, за якого відповідні справи безпосередньо розглядаються Верховним Судом як судом першої інстанції, дасть змогу застосовувати до спорів щодо Вищої ради правосуддя загальні процесуальні правила, передбачені Кодексом адміністративного судочинства України, забезпечити належний судовий контроль за її рішеннями та, у передбачених законом випадках, можливість їх перегляду судами вищих інстанцій.

Такий підхід сприятиме реалізації конституційного права на судовий захист, забезпеченню рівних процесуальних гарантій для учасників спору, підвищенню юридичної визначеності та довіри до механізмів контролю за діяльністю Вищої ради правосуддя.

3. Основні положення проєкту акта

Проєктом Закону передбачається запровадження загального порядку судового оскарження рішень, актів, дій та бездіяльності Вищої ради правосуддя.

З цією метою пропонується виключити спеціальну підсудність таких справ Верховному Суду як суду першої інстанції, внести відповідні зміни до Кодексу адміністративного судочинства України та Закону України «Про Вищу раду правосуддя», а також визначити можливість оскарження рішень Вищої ради правосуддя, у тому числі ухвалених за результатами розгляду скарг на рішення Дисциплінарних палат, у порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України.

4. Правові аспекти

Нормативно-правовими актами у цій сфері правового регулювання є закони України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Вищу раду правосуддя», Кодекс адміністративного судочинства України.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація проєкту Закону України не потребуватиме додаткових витрат з державного та місцевих бюджетів.

6. Оцінка відповідності

Проєкт Закону України спрямований на виконання міжнародних зобов'язань у сфері європейської інтеграції.

Положення проєкту Закону України не впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, не містять ризиків вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, не створюють підстав для дискримінації.

7. Прогноз результатів

Прийняття законопроєкту посилить судовий контроль за діяльністю Вищої ради правосуддя, забезпечить єдині правила оскарження її рішень та розширить процесуальні гарантії осіб, зокрема можливість перегляду судових рішень у порядку, передбаченому Кодексом адміністративного судочинства України. У результаті прогнозованою є вірогідність підвищення ефективності судового захисту, юридичної визначеності та довіри до конституційних механізмів контролю за Вищою радою правосуддя.

Народний депутат України

Сергій ВЛАСЕНКО

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Власенко Сергій Володимирович
Сертифікат: 04AF212836405D990400000062FE300091E5EA00
Дійсний до: 19.11.2027 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
170д9/1-2026/201401 від 27.08.2026

2324211